

szerint ugyanis Kalotaszeg utolsó történeti eseménye a reformáció volt.

Néhány néprajzi fejezet után vázlatos képet kapunk a mai Kalotaszegről is. A magyarság és a románság viszonyát nemes humanizmussal és tapintattal ismerteti. Kalotaszeg magyar népét megható elfoglaltsággal öleli magához: «minden magyar népcsoport legmagyarabb, legintelligensebb és legvidámabb tagja». Reményiségének is ez a fundamentuma: «Ez a maroknyi nép a maga csodálatos egyéniségében, töretlenül és keményen nemcsak állotta az ezerszázados idôt, de ma is állja».

Kós Károly szép könyve újabb jele annak, hogy az erdélyi magyarság nemzetisége fennmaradásának három feltétele közül kettőt már felismert: a népi egyéniségnek a magyar faluban rejlő erejét és a magyar irodalom áhítatos szolgálatát. A harmadik a gazdasági szervezet ereje lesz.

Mérey Ferenc.

Az örök Goethe. Antológia a költő ifjú-, férfi- és öregkorának műveiből. Fordította Szabó Lőrinc és Turóczi-Trostler József. (Három kötet. Gyoma, 1932. Kner Izidor könyvnyomtató kiadása.) Amire a magyar könyvkiadás fővárosi gondviseletében egyre ritkább a példa: egy nemes áldozatra mindig kész vidéki könyvkiadó most megint nyilvánosságra segített egy olyan makulátlanul szép tipográfiai teljesítményt, mely a commerce-könyvek áradatában a külső és belső előkelőség boldog szigetéül köszönt felénk. Az áldozat Goethét illeti, halála évszázados fordulóján, melynek ez a mű bizonyára legkimagaslóbb magyar emléke marad. Mert, amit a három ünnepi kötet nyújt, az is méltó arra, hogy a fejedelmi köntöst jogos önérettel hordozza.

A kissé mindig sznob-igények felé kacsingató, gyors-művelődésre csábító írói breviáriumok mai kordivatjában

ez a három kötet ha talán nem is oly közkeletű, de mindenesetre magasabb és tisztább célt tűz maga elé: gondolat-szilánkok népszerűsítése helyett a goethei alkotógéniusz érzékeltetését, a tolmácsolás olyan művészi fokán, melyen méltán remélhető, hogy a szellemidézés nyomában csakugyan szellemjárás támad. Goethe világa, mely az emberi szív és elme egész, évezredes történetű pátrimoniumát átfogja, nyilván fel nem tárulhat, de tér- és időbeli határtalanságai felé e szaggatott vilámlások fényében is lenyűgöző bepillantások kínálkoznak.

Szabó Lőrinc versfordításai mögött Goethe egész költői művének mély, élményerejű magábafohadása parancsol az avatottabb olvasóra tiszteletet: a *passzusokhoz* ő valóban az örök *textusnak* biztos hitelű szellemében közeledik. E közeledésből pontos és tökéletes azonosulás minden esetben természetesen még így sem áll elő, az első csoport szűzien harmatos líráját az ő nyelvi adaptációjában az értelmi hangsúlynak, a logikumnak valamilyen többlete terheli. De ahol Goethe költői világképe a klasszikai formavállalás fenséges redőzetű köntösében találja meg végső kifejeződését: tolmácsolója a műfordító («szabad hűség») elvének valóban diadalmas példáit szolgáltatja. A *szenvedély trilógiája* a magyar fordítás-irodalom solitaire-értékei közé tartozik.

A prózai részek fordításáért Turóczi-Trostler Józsefet illeti megbecsülő elismerés. Az ő munkája a három kötetten át egyenletesebb, viszont talán épp ezért a goethei közlőforma sok évtizedes benső «Werdegang»-ját kevésbé érezteti. De a felmutatott részek nála is az azokat magában egyesítő *egész* organizmusból szívják szövetükbe a tápláló és színező nedveket. Adós marad néhol a szó irracionális varázsával, de a művészi szempontok iránt is szolgálatos filológiai megbízhatósággal sehol.

A köteteknek rövidben is gazdag anyagú utószavai szintén tőle valók. A felnöttek oktatását vállaló értelmi alászállás helyett inkább az értőkhöz fordul, az egyes időrendi csoportokból előzőleg megszólaltatott darabokhoz nagy távlatú lélektörténeti és kortmegéreztető háttérrel vázolva. E lapokat forgatva megint alkalmunk adódik elámulni azon a megoldhatatlanul paradox csodán, hogy a művészet szellemét is formáló kor- és környezet-erők ennek az általuk determinált szellemnek maguk még nagyobb mértékben függvényei. A kor Goetheje Goethe-kor teremtményévé magasodik.

Rédey Tivadar.

Körmendi Ferenc : Ind. 7, 15 via Bodenbach. (Athenaeum. — 1932.) A *Budapesti Kaland* után ez a könyv nem jelent emelkedést Körmendi Ferenc írói pályáján. Amaz erőteljes kompozíciójú munka volt, igazi regény, ez inkább novella. Úgyis olyannak született, hogy novella legyen. A műfajok nem csupán esztétikai kategóriák : van egy mélyebb, metafizikai szükségszerűségük is. A *műfajiság* — a maga körében — nem kevésbé determinált jelenség, mint, mondjuk, a «sexus» a biológiai létezés világában. A határátlépések itt is veszedelmesek : a teremtés zsarnoki önkénye nem ritkán hermafroditát produkál. A regényt semmiesetre sem tekinthetjük «hosszabb lélekzetű» elbeszélésnek. A cselekményeknek, a jellemeknek, úgy szintén a társadalmi vagy történelmi keretezésnek azt a sokrétűségét és nagyvonaluságát, mely a regényben egységes egészé szövődik, a novella sohasem bírná el. A jó novella is egységes és szigorúan megkomponált, de egyetlen részlet-rajz. Regényből kitépott részlet-rajz vagy regénykivonat azonban még nem novella. Ugyanígy lehetetlen regénnyé higitani egyetlen novellát, vagy novellák sorozatából egységes regénytörzset építeni.

Az ilyen mesterkéltné műalkotásokat az «eredet bűne» emészti ; első esetben a cselekmény szükségszerűen egysikű volta, a másodikban pedig a részek önállóságának kompozícióbontó ereje.

Körmendi Ferenc érzésünk szerint azzal vétkezett, hogy a kitűnő novellát gyengébb regénnyé duzzasztotta. Az ilyen munkának szükségképi velejárója a túlméretezett pszichológizálás, olyan értelemben, hogy a reális cselekmény mögött a szereplők tudatos vagy tudatalatti lelkivilága kavargog, mintegy második s *igazabb* történésként. Ebben a párhuzamosan bontakozó lélekdrámában azután különös szerep hárul a képzettársítások mechanizmusára. Akárcsak *Joyce*-nál, aki érezhetőleg mestere Körmendinek. Erre vall az a pszichológiai «durchkomponiert»-ság is, mely végigzúg a könyv lapjain, de Körmendi még nem tudta (vagy nem merte) «ad absurdum» fejleszteni a lélekábrázolásnak ezt a joycei módját : ő még kötöttebb, rendszeresebb. Még nem oldotta el hajóját a tizenkilencedik század biztonságos cövekeiről, tiszta és szabad verőfényben vesztegel, de a szeme már északi ködök felé kutat, látja az élet káotikusabb, értelmetlenebb értelmét. Ezt a zúrvarart és ezt a homályt ő még szabatos (itt-ott talán túlságosan is szabatos) formanyelven érzékelteti ; a joyce-i parttalan s töretlen szóáradás még csak igen szűkreszabott határok között jelentkezik nála, inkább jellemzőként. Lehet, hogy Körmendi fejlődése nem is fordul a *Joyce*-mutatta irány felé (az *Ulys* és a bodenbachi történet cselekményének megegyezően *egynapos* időtartama végeredményben a véletlen számlájára is írható) ; lehet, hogy csupán tanul a mestertől s egyébként halad a maga mestéréjén. Mindenesetre, az a közlési mód és azok a feltétlen írói kvalitások, amiket eddigi munkáiban mutatott, megérdemlik a lehető legszerencsésebb kiteljesedést.